

Rapport 2007:101

Arkeologisk utredning etapp 1

Rimforsa 2:9 Björksund

Detaljplan

Rimforsa 2:9 Björksund m fl
Tjärstad socken
Kinda kommun
Östergötlands län

Anders Lundberg

Rimforsa 2:9 Björksund

Detaljplan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och målsättning	4
Metod och dokumentation	4
Resultat	4
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

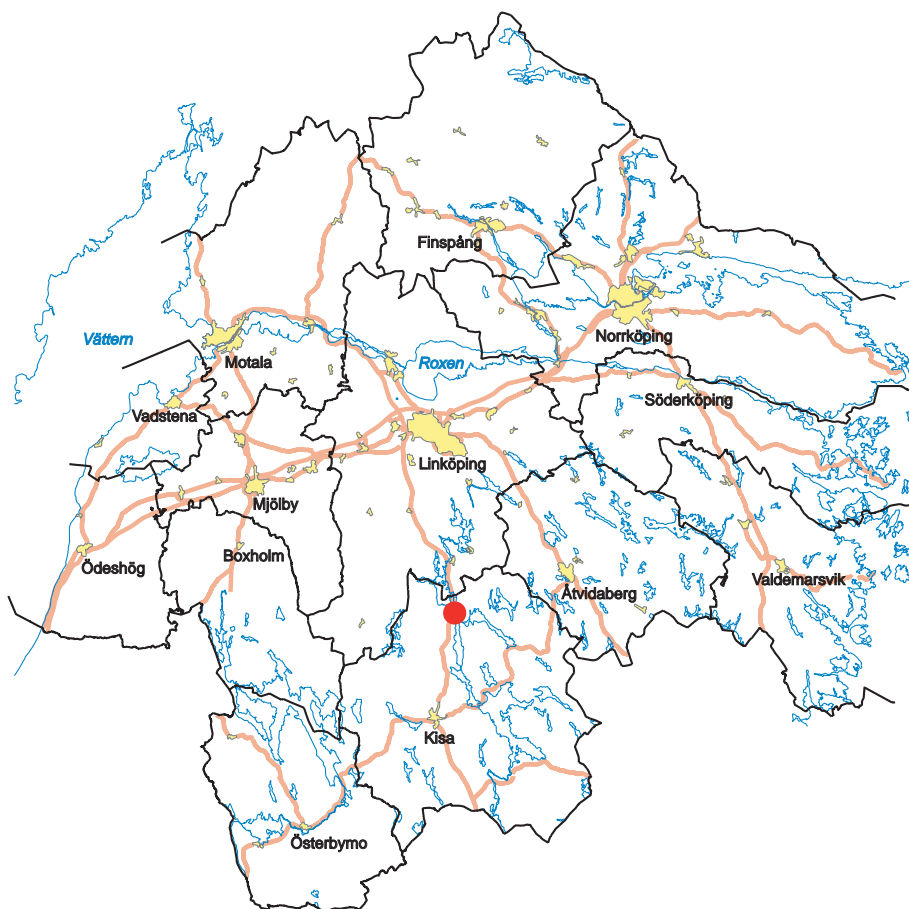
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Kinda kommun arbetar med framtagandet av ett detaljplaneprogram för Rimforsa 2:9 Björksund. Med anledning av detta har Östergötlands länsmuseum utfört en arkeologisk utredning av det berörda området.

Utredningen har utförts genom en kart- och arkivstudie samt en fältbesiktning av området. Inom det aktuella detaljplaneområdet blir bedömningen att inga ytterligare arkeologiska åtgärder behövs.

Anders Lundberg
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde under sensommaren 2007 en arkeologisk utredning, etapp 1, inom fastigheten Rimforsa 2:9 m fl i Kinda kommun. Utredningen föranleddes av ett pågående arbete med detaljplaneprogram för området.

Arbetet utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län (Claréus 2007-06-25). Uppdragsgivare var Kinda kommun – Kommunstyrelsens förvaltning, som svarade för de arkeologiska kostnaderna. Utrednings- och rapportarbete har utförts av undertecknad.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området har under historisk tid utgjort inägomark till byn Rimforsa.

Rimforsa finns omnämnt i skriftligt källmaterial från år 1356 och framåt. Under medeltiden synes här finnas ett antal gårdar eller en by. Vaga uppgifter finns även om att en medeltida borg/befäst gård, benämnd Forsholm, ska ha legat här. År 1402 säges där även finnas ett "fiskeri", varav en ägolott doneras till nunnorna i Skänninge. I slutet av 1600-talet utgörs byn av fem gårdar, varav en anges vara gästgiveri. Igenom byn löpte landsvägen mellan Kalmar och Linköping. Delar av gästgiveriet finns med i fornlämningsregistret som RAÄ 61. Den historiska bytomten är inte registrerad.

Platsen hade ett strategiskt läge där landsvägen korsade det smala sundet mellan sjöarna Åsunden och Järnlunden. Hur långt tillbaka i tiden här funnits en bropassage är okänt, men en bro återges på en karta från år 1696. Inägomarken till Rimforsa omfattade även udden på andra sidan bron. Av det äldre kartmaterialet framgår att en befästningsvall fanns omedelbart SV om broövergången. Delar av denna finns registrerad som fästning/skans, RAÄ 94. Öster om udden utgjordes Rimforsas rågång av vad som i 1787 års karta över Linnäs anges som "en gammal grav mellan Åsunden och Järnlunden". Vid kartans upprättande var denna torrlagd. Omkring 80 år senare kom den "gamla graven" åter i bruk i form av anläggandet av Kinda kanal.

Ett eventuellt medeltida fäste, Forsholm, kan ha legat på udden/holmen mellan den befästa bron och vallgraven mot Linnässidan. I kartmaterialet från slutet av 1600-talet benämns hela udden/holmen "Galghagen". Platsen finns med i fornlämningsregistret, RAÄ 23, som avrättningsplats, var om även en på orten muntlig tradition finns noterad. Under vilken tid avrättningsplatsen kan ha varit i bruk är okänt. En bevarad skriftlig källa från år 1386 behandlar ett i Rimforsa avhållet råfsteting. Mellan åren 1652 – 1663 var häradets tingsplats förlagd till Rimforsa, därefter flyttades den till Kisa (Aineström 1973:162 f).

Platsen för det medeltida Rimforsa har även varit brukad och bebodd under förhistorisk tid. Omedelbart nordöst om den historiska bytomten, mellan denna och gamla landsvägsbron, ligger RAÄ 74 och 95, en rund stensättning respektive ett flatmarksgravfält med ev. boplatsrester. Utmed stranden, strax söder om bron, har ännu äldre lämningar påträffats i form av en lösfunden hålmejsel och en rombisk bergartsyxa (RAÄ 277-78). Strandzonen utmed sundet mellan Åsunden och Järnlunden bör ha varit ett attraktivt boplatsläge under alla tidsperioder. Flertalet gravlokaler utmed Åsunden återfinns på höglänta uddar i sjön.

Syfte och målsättning

Syftet med den arkeologiska utredningen var att efterforska och bedöma förutsättningarna för förekomsten av fornlämningar och kulturhistoriska objekt inom detaljplaneområdet. Utredningens resultat ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Metod och dokumentation

Utredningen omfattade kart- och arkivstudier samt en besiktning i fält av området för att eventuellt lokalisera okända fornlämningar eller potentiella läge för sådana. Vid besiktningen bedömdes även omfattningen av tidigare markgrepp i form av grundläggningstyp för befintlig bebyggelse, VA- och dagvattenbrunnar, markplanering, etc.

Resultat

Utredningsområdets historiska markanvändning är gripbar från tiden för den äldsta kartan över området. Vid slutet av 1600-talet var området inägomark till Rimforsas byalag och utgjordes till största delen av hagmark bevuxen med tall och björk. Vid storskiftet 1787 hade merparten av hagmarken blivit äng, med undantag av tre mindre partier som utgör bergbundna impediment. Omkring 1860 sänks sjön i samband med anläggandet av Kinda kanal varvid en landvinning uppstår. Uppskattningsvis utgörs en tredjedel av utredningsområdet av gammal sjöbotten. Den äldre strandlinjen har rekonstruerats efter 1787 års storskifteskarta (se fig 3). Någon äldre bebyggelse eller indikationer på fornlämningar har inte kunnat spåras i det historiska kartmaterialet.

Inom utredningsområdet återfinns inga kända registrerade fornlämningar. I nutid domineras området av "Villa Björksund", en så kallad grosshandlarvilla uppförd som sommarbostad omkring 1915. Under 1940-talet inköptes villan av Stockholms stad och an-

Figur 3. Översiktskarta över utredningsområdet med aktuella lämningar markerade. Skala 1:4 000

vändes som barnkoloni fram till och med 1997. Vid den byggnadsinventering som utförts av Östergötlands länsmuseum har villan med tillhörande uthus och tillhörande småbyggnader bedömts äga ett stort kulturhistoriskt värde.

Vid fältbesiktningen konstaterades att ett mindre antal markingrepp tidigare har utförts inom området. Främst utgörs dessa av ett antal ledningssträckningar för va, el, tele, m m. Inom själva tomten till Björksund är marken planerad för trädgård och tillfartsvägar/-gångar. På ett av de inom området befintliga impedimenten finns lämningar efter vad som förmodas ha varit ett lusthus och ett fundament till en flaggstång. På de övriga två bergbundna impedimenten framkom inga fornlämningsindikationer vid besiktningstillfället.

Utifrån den genomförda utredningen bedömer Östergötlands länsmuseum att detaljplaneområdet ur arkeologisk synpunkt kan exploateras utan ytterligare åtgärder.

Referenser

Arkiv

Fornminnesregistret

SOFI, ortnamnsregistret: www2.sofi.se

Östergötlands Länsmuseum, Topografiska arkivet

Kartmaterial

Ekonomiska kartan, 7F 9i Rimforsa, över utredningsområdet från åren 1948 och 1983.

Häradsekonomiska kartan. 1868-77. Blad: Opphem. Lantmäteriet. Akt D115-11:1. Forsa nr 1-5. 1696.

Geometrisk avmätning.

Lantmäteriet. Akt D115-11:2. Forsa nr 1-5. 1787. Storskifte.

Litteratur

Aineström, P. 1973. *Befolkning och bebyggelse. I: Norra Kinda-boken*. Utg. av Norra Kinda kommun. Linköping.

Tekniska uppgifter

Fastighet	Rimforsa 2:9 Björksund m fl
Socken	Tjärstad
Kommun	Kinda
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	-
Ekonomiska kartans blad	7F 9i Rimforsa
Koordinater	X 6445795, Y 1493530 (mittkoordinat)
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, etapp 1
Länsstyrelsens beslut	2007-06-25
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens dnr	431-7975-07
Länsmuseets dnr	269/07
Länsmuseets kontonummer	530641
Uppdragsgivare	Kinda kommun, Kommunstyrelsens förvaltning
Kostnadsansvarig	Kinda kommun, Kommunstyrelsens förvaltning
Projektledare	Anders Lundberg
Fältarbetstid	2007-09-06 (Platsbesiktning)
Totalt undersöktes	-
Fynd	Nej
Foto filmnr	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Anders Lundberg
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:101 © Östergötlands länsmuseum

Kinda kommun arbetar med framtagandet av ett detaljplaneprogram för Rimforsa 2:9 Björksund. Med anledning av detta har Östergötlands länsmuseum utfört en arkeologisk utredning av det berörda området.

Utredningen har utförts genom en kart- och arkivstudie samt en fältbesiktning av området. Inom det aktuella detaljplaneområdet blir bedömningen att inga ytterligare arkeologiska åtgärder behövs.